

ЗМІНИ СПОЖИВЧИХ ЦІН

Головне

Статистичні дані щодо споживчих цін за квітень 2022 року підтвердили, що на фоні повномасштабної війни на території України її економіка залишається стійкою до тиску з боку значної кількості дестабілізуючих чинників. Незважаючи на зруйновану інфраструктуру на значній території, розриви логістичних ланцюгів, збереження зовнішніх чинників високих цін на енергоносії та продовольство, рівень споживчої інфляції не має наразі жодних ознак вимушених гіперінфляційних сплесків, або ж піків зростання цін унаслідок панічних інфляційних очікувань.

Безумовно, слід враховувати, що вищезазначені чинники тиску на внутрішні ціни істотно знижують пропозицію на окремих сегментах ринку, що відразу відчуває ринок. Втім, швидкість реагування Уряду та самого ж ринку на проблеми, що перманентно виникають, свідчить про адаптацію економіки до умов, що склалися.

Відтак, варто очікувати, що в разі відсутності різких форс-мажорних змін, найперше на фронті, відбуватиметься вельми повільне розгортання інфляції на рівні, що не виводитиме її на роль потужного важелю ймовірної кризи.

Ключові показники	Зміни за рік, %		Зміни за місяць, %	
	Квітень 2019-2021	Квітень 2022	Квітень 2019-2021	Квітень 2022
Зміни споживчих цін	6,4	16,4	0,8	3,1
Базова інфляція	5,6	13,0	0,5	3,0
Небазова інфляція	7,6	21,2	1,3	3,2

Джерело: Держстат, розрахунки Мінекономіки

За підсумком квітня 2022 року споживча інфляція в Україні, навіть в умовах воєнного стану, уповільнилася до 3,1% за місяць (з 4,5% у березні 2022 року), але в річному обчисленні (квітень 2022 року порівняно з квітнем 2021 року) відбулося прискорення споживчої інфляції до 16,4% (з 13,7% відповідно) через певне накопичення інфляційних ефектів. Загалом така динаміка, з урахуванням того, що на значній частині території України відбуваються бойові дії, а інфраструктура та виробництво зазнали суттєвих руйнацій, може свідчити про утримання цінових характеристик економіки на прийнятному рівні.

Квітнєве уповільнення інфляції (у розрахунку до попереднього місяця) пов'язано зі збігом у часі різних чинників, а саме як суто «технічних» чинників формування споживчої інфляції, так і унікальних. Зокрема, варто звернути увагу на явище відсутності в суспільній свідомості жодних натяків на колективні панічні настрої (майже унікальне з погляду активного і вже настільки тривалого вторгнення ворога на територію України). Така ситуація, що є наслідком суспільного єднання, практично виключає вплив на споживчі ціни такого чинника як високий рівень інфляційних очікувань. Тобто, рівень цін і їхній характер формування за окремими сегментами ринку свідчить про наявність процесів, що більш характерні для звичайних проявів дисбалансу на споживчому ринку (переважно унаслідок певних

Рис. 1 Зміни споживчих цін, %

Джерело: Держстат, розрахунки Мінекономіки

Рис. 2 Зміни споживчих цін за розділами товарів та послуг, % у річному обчисленні

Джерело: Держстат

Рис. 3 Індекси інфляційних та девальваційних очікувань, пунктів

Джерело: Info Sapiens

тимчасових проблем логістики та, як наслідок, часткових обмежень пропозиції), **але не свідчить про повну його дестабілізацію**, як можна було б вірогідно очікувати під час повномасштабної війни. Принаймні, підтвердженням цього є нестабільність векторів у динаміці цін на окремих сегментах ринку.

Водночас, в умовах воєнного стану **політика цілеспрямованого втручання держави в механізми ціноутворення** на внутрішньому ринку була визначальною і здійснювалася відразу на багатьох сегментах ринку, зокрема:

- ✓ **на продовольчому** – на деякі найбільш затребувані соціально значущі продукти харчування такі як борошно, макаронні вироби, хліб, м'ясо, молоко тощо. Серед основних заходів на продовольчому ринку, слід виділити: по-перше, декларування зміни цін та/або реєстрації цін, що здійснюється в електронному вигляді шляхом подання відомостей до Держпродспоживслужби, де відслідковуються зміни цін на окремий товар як по регіонах, так і по датах та по суб'єктах і здійснення контролю за їхнім встановленням, по-друге, обмеження торгових націнок на критично важливі товари;
- ✓ **у сфері охорони здоров'я** – на певні соціально значущі групи лікарських засобів шляхом декларування зміни цін, а також застосування механізму регресивних націнок;
- ✓ **на паливо для автомобілів** (бензин марки А-92, бензин марки А-95 та дизельне паливо – віднесено до переліку соціально значущих товарів), зокрема впродовж квітня здійснювалося шляхом: продовження практики використання граничних цін (в середині березня ц.р. було введено нову формулу розрахунку граничних цін на паливо, а також скасовано акциз на паливо та знижено ставки ПДВ з 20% до 7%, а вже наприкінці березня також обмежено ціни на «преміальне» паливо). Проте, реагуючи на запити ринку та для уникнення дисбалансу, Урядом було прийнято рішення щодо внесення змін до державного регулювання цін на нафтопродукти – з 30.04.2022 підвищено граничний рівень торговельних надбавок, а також дозволено без обмежень встановлювати ціну на «преміальне» паливо за умови, що АЗС також продають паливо за цінами, регульованими державою;
- ✓ **на комунальні послуги**, зокрема Урядом було прийнято рішення про незмінність цін на природний газ та електроенергію для населення та рекомендовано місцевим органам влади й комунальним підприємствам на час дії воєнного та надзвичайного стану в Україні не підвищувати тарифи на комунальні послуги.

Крім того, з перших днів війни **Уряд взяв під контроль питання продовольчого забезпечення, реалізував концепцію центрального замовлення для виробників харчових продуктів, лікарських засобів та забезпечення фінансування через резервний фонд, налагодив міжнародну співпрацю з гуманітарного постачання продукції.**

Рис. 4 Зміни цін на продовольство, % у річному обчисленні

Джерело: ФАО, Держстат

Рис. 5 Зміни цін на паливо, % у річному обчисленні

Джерело: Світовий банк, Держстат

Рис. 6 Зміни цін на природний газ, % у річному обчисленні

Джерело: Світовий банк, Держстат

Усе це дало змогу знизити ціновий тиск та уникнути значних інфляційних коливань на споживчому ринку – у квітні **за значною кількістю товарів та послуг спостерігалось уповільнення зростання цін**, зокрема на продукти харчування – до 4,2% (з 6,4% у попередньому місяці), у т.ч. на фрукти та овочі – до 14,9% та 8,5% відповідно (21,3% та 15,5%), соняшникової олії – на 3,8% (6%), а також послуги з охорони здоров'я – 3,2% (5,6%) та у сфері транспорту – 2,1% (4,2%), оскільки не відчувався тиск з боку цін на паливо та мастила (зросли лише на 0,5% (на 7,7%)). Крім того, завдяки регулюванню тарифів на комунальні послуги цінові темпи на них були мінімальними – 0,6% за житло, воду, електроенергію, газ та інші види палива (0,5% у березні ц.р.).

Стримуючим інфляцію чинником також було **звуження попиту на більшість товарів та послуг умовно мирного часу** (крім життєво необхідних), яке супроводжувалося зниженням доходів населення на фоні міграції та зменшення попиту на ринку праці. Найбільше це позначилося на динаміці цін на одяг і взуття – уповільнилися до 0,5% (у квітні ціни на них упродовж 2019-2021 років за розрахунками Мінекономіки зростали в середньому на 1,1%).

Довідково. За даними Державної служби зайнятості кількість зареєстрованих безробітних станом на 29.04.2022 становила 283 тис. осіб, то на 29.03.2022 – 288 тис. осіб, що відбувалося з відповідним зменшенням чисельності одержувачів допомоги по безробіттю (станом на 29.04.2022 – 246 тис. осіб, на 29.03.2022 – 251 тис. осіб) та збільшенням працевлаштованих (102 тис. осіб станом на 29.04.2022 та 72,6 тис. осіб станом 29.03.2022).

Також **утримання стабільного значення обмінного курсу** обмежувало негативний вплив на ціни з боку імпоротної складової.

Довідково. У квітні, як і в березні, в умовах воєнного стану, офіційний курс гривні до долара США залишався незмінним – на рівні 29,25 грн/дол. США, а ринкові коливання готівкового курсу були несуттєвими. Зокрема, середньозважений курс «продажу» готівкової гривні до долара США послабився на 6,5% до 32,1 грн/ дол. США на кінець місяця.

3 огляду на швидкі зміни у перебігу подій на фронті і, головне, руйнацію шляхів сполучення та складів продукції, що постійно виникають унаслідок ворожих обстрілів, вкрай **важливим чинником стримування зростання споживчих цін є спроможність оперативного відновлювання логістики**, що дозволяє також швидко налагодити постачання продуктів на ринки великих та малих міст і селищ. Це, зі свого боку, практично унеможливорює ризики істотного зменшення пропозиції саме за рахунок логістичних проблем.

Довідково. Упродовж квітня ціни на ринку формувалися із широким діапазоном коливань, що залежав від перебігу бойових дій або контролю загарбниками окремих українських територій, а також з огляду на складність відновлення логістичних маршрутів, зокрема зростання цін на продукти харчування коливалося від 2,1% у Кіровоградській до рекордних 16,4% у Херсонській областях (для порівняння у квітні 2021 року на цьому сегменті ринку ціни змінювалися від 0,5% до 1,6%).

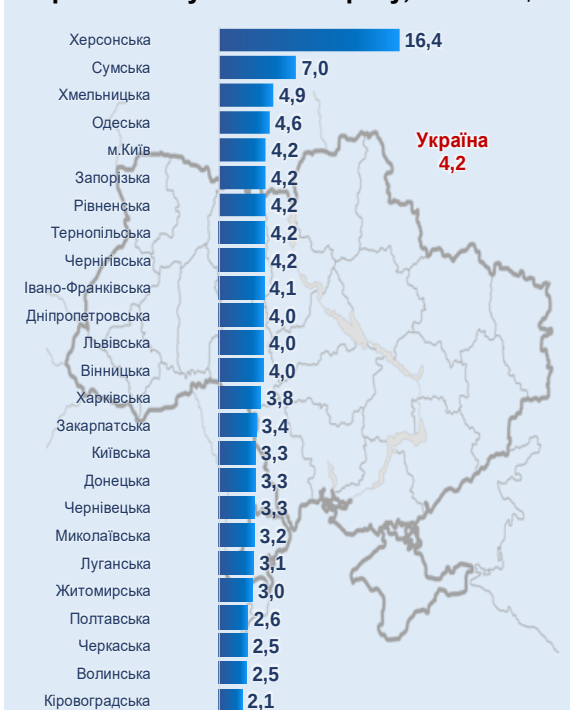
Водночас, квітнєве уповільнення зростання цін по всіх зазначених групах наразі ще не є тенденцією, оскільки головні інфляційні чинники – **чинники з боку витрат – і далі набирають вагу.**

Рис. 7 Ринок праці, тис. осіб

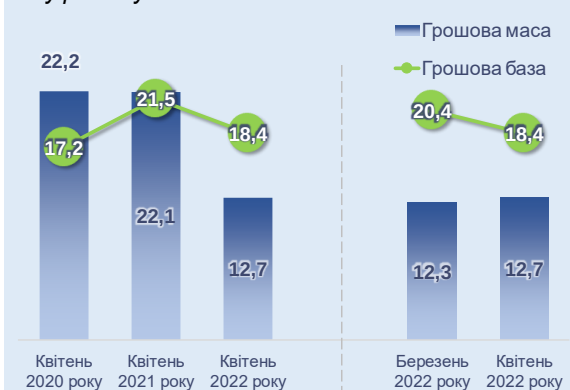
Джерело: Державний центр зайнятості

Рис. 8 Зміни цін на продукти харчування за регіонами у квітні 2022 року, % за місяць

Джерело: Держстат

Рис. 9 Зміни грошової маси та бази, % у річному обчисленні

Джерело: Національний банк

Варто враховувати, що чинники тиску на внутрішні ціни істотно **знижують пропозицію за окремими сегментами ринку, що відразу відчуває ринок** (наприклад, через обмеженість запасів ціни на предмети домашнього вжитку, побутову техніку та поточне утримання житла прискорилися з 2,9% у березні до 4% у квітні).

Також **занадто високим лишається зростання світових цін на продовольство**, попри певну їхню стабілізацію у квітні – за даними Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (ФАО) середнє значення Індексу продовольчих цін у квітні знизилося на 0,8% порівняно з попереднім місяцем (хоча на 29,8% вище квітня 2021 року).

Поточна ситуація в грошово-кредитній сфері, враховуючи вимоги війни, повністю визначається відповідними діями Національного банку, спрямованими на підтримку, найперше оборонної спроможності держави. Монетарну політику наразі більшою мірою характеризують кількісні параметри, у той час як інструмент ставки відійшов на другий план. Проте **чинник монетарного тиску на споживчі ціни залишається відносно помірним**. І варто зазначити, що **рух емітованих коштів має переважно цільовий напрям, і, фактично, мінімально впливає на внутрішні ціни**, чому, до речі, сприяє й активне застосування з боку Національного банку всіх антиінфляційних інструментів.

У підсумку **зростання базової компоненти інфляції становило 3% за місяць** (3,8% за березень), внесок – 1,7 в.п. (2,2 в.п. відповідно), та 13% у річному обчисленні (10,5% відповідно).

Водночас **зростання небазової компоненти інфляції**, завдяки цілеспрямованим діям державних органів вдалося не тільки уповільнити, а й знизити її внесок у загальну споживчу інфляцію – за розрахунками Мінекономіки зростання **становило 3,2% за місяць** (5,4% за березень), внесок – 1,4 в.п. (2,3 в.п. відповідно), хоча в річному обчисленні небазова компонента, як і базова, прискорилася – до 21,2% (18,2% відповідно).

У перспективі, варто очікувати, що **впродовж періоду активного протистояння військовій агресії на території України умови формування цін на внутрішньому ринку істотно не змінюватимуться**. Рівень контролю за цінами з боку держави відповідатиме поточній ситуації, що складатиметься. З урахуванням окреслених перспектив (збереження воєнного стану принаймні ще впродовж трьох місяців) та глобального характеру як розвитку подій на фронті, так процесів відновлення економіки (в т.ч. логістики та інфраструктури) на територіях, що вільні від бойових дій, треба очікувати подальшого зниження впливу на внутрішні ціни чинників руйнації і, навпаки, посилення традиційних для цінових процесів ринкових чинників.

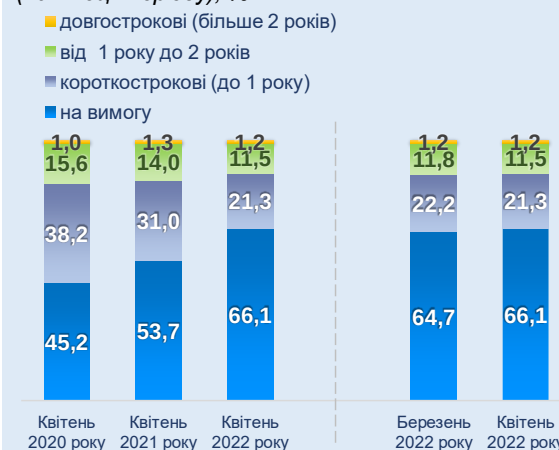
Водночас ризиком прискорення зростання цін залишається руйнація критичної інфраструктури та суб'єктів господарювання через триваючі бойові дії і, відповідно, порушення динаміки пропозиції, що через багатовекторність та швидкоплинність подій стримуватиме Уряд щодо намірів зниження контролю за цінами.

Рис. 10 Депозити домашніх господарств (без фізичних осіб-підприємців), % у річному обчисленні

Джерело: Національний банк

Рис. 11 Строкова структура депозитного портфеля домашніх господарств (на кінець періоду), %

Джерело: Національний банк

Рис. 12 Базова та небазова інфляція впродовж 2021 року, % у річному обчисленні

Джерело: Держстат, розрахунки Мінекономіки

Темпи приросту/зниження ІСЦ за розділами товарів та послуг

Ключові показники	Березень 2022 року			Квітень 2022 року		
	Зміни за місяць, %	Внески, в.п.	Зміни за рік, %	Зміни за місяць, %	Внески, в.п.	Зміни за рік, %
Усі товари та послуги	4,5	—	13,7	3,1	—	16,4
Базовий ІСЦ	3,8	2,18	10,5	3,0	1,72	13,0
Небазовий ІСЦ	5,4	2,31	18,2	3,2	1,37	21,2
Зміни цін за розділами товарів та послуг						
Продукти харчування та безалкогольні напої	6,2	2,70	18,9	4,2	1,85	22,4
Алкогольні напої, тютюнові вироби	1,3	0,09	9,8	4,8	0,41	14,1
Одяг і взуття	13,0	0,63	-5,7	0,5	0,02	-6,1
Житло, вода, електроенергія, газ та інші види палива	0,5	0,04	6,9	0,6	0,05	7,2
Водопостачання	0,0	0,00	12,8	0,0	0,00	12,8
Водовідведення	0,0	0,00	15,9	0,0	0,00	15,9
Електроенергія	0,0	0,00	-7,4	0,0	0,00	-7,4
Природний газ	0,0	0,00	29,6	0,0	0,00	26,7
Гаряча вода, опалення	0,0	0,00	-0,7	0,2	0,00	1,0
Предмети домашнього вжитку	2,9	0,12	6,6	4,0	0,19	10,6
Охорона здоров'я	5,6	0,39	12,1	3,2	0,24	14,7
Транспорт	4,2	0,39	16,4	2,1	0,19	18,2
Паливо та мастила	7,7	0,21	30,0	0,5	0,01	29,6
Зв'язок	0,8	0,02	8,5	1,8	0,05	10,3
Відпочинок і культура	1,5	0,05	5,6	2,7	0,09	8,4
Освіта	0,0	0,00	16,6	0,1	0,00	16,4
Ресторани та готелі	1,7	0,04	11,1	1,6	0,04	12,2
Різні товари та послуги	1,2	0,05	10,1	-2,0	-0,08	11,4

Джерело. Держстат, розрахунки Мінекономіки

Примітка. За рахунок округлень, які виникали у зв'язку з електронною обробкою інформації, сума внесків за розділами товарів та послуг може не дорівнювати підсумку